דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא אמר רבה בר רב שילא א"כ לימא קרא ויטהר מאי וטהר ° טהר יומא כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומא. במערבא הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו ובעו לה מיבעיא האי ובא השמש ביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא או דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא (א) והדר פשטו לה מברייתא מדקתני בברייתא סימן לדבר צאת הכוכבים שמע מינה ביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא: אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין משהעני נכנס לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פליגא אמתניתין. רישא מי לימא פליגי אמתני'. לא עני וכהן חד שיעורא הוא. ורמינהו [ב]מאימתי מתחילין לקרות ק"ש בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות דברי ר"מ וחכמים אומרים משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1]ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר [2]והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה [ג]מאי ואומר וכי תימא מכי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשכי ומקדמי ת"ש והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שעורא הוא ואי אמרת עני וכהן חד שעורא הוא חכמים היינו רבי מאיר אלא שמע מינה עני שעורא לחוד וכהן שעורא לחוד לא עני וכהן חד שעורא הוא ועני ובני אדם לאו חד שעורא הוא. ועני וכהן חד שעורא הוא ורמינהו [ד]מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר משעה שהכהנים מטוהרים לאכול בתרומתן רבי מאיר אומר משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן אמר לו ר' יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים ר' חנינא אומר משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא אומר משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב. ואי אמרת עני וכהן חד שעורא הוא ר' חנינא היינו ר' יהושע אלא לאו שמע מינה שעורא דעני לחוד ושעורא דכהן לחוד שמע מינה. הי מנייהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דאי אמרת דעני מוקדם ר' חנינא היינו ר' אליעזר אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר שמע מינה: אמר מר אמר ליה רבי יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר ורבי מאיר הכי קאמר ליה מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא דאמר [ה]רבי יוסי בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו

קשיא

דילמא ביאת אורו. שיאור השמש ביום השמיני ויטהר האיש עצמו בהבאת קרבנותיו ואחר יאכל: **אם כן.** דהאי קרא וטהר לשון צווי הוא נימא קרא ויטהר מאי וטהר: **אדכי.** לשון עבר נתפנה מן העולם השמש: **מברייתא.** דקתני לקמן בשמעתין משעה שהכהנים (ב) נכנסין לאכול בתרומתן וראיה לדבר צאת הכוכבים ש"מ אין כפרתן מעכבתן: **משהעני.** שאין לו נר להדליק בסעודתו: **סיפא ודאי פליגא אמתני'.** דקתני הכא עד שעה שעומד ליפטר מתוך הסעודה והיינו לא כר' אליעזר ולא כרבנן ולא כרבן גמליאל. דדריש ובשכבך תחלת זמן שכיבה ובמתני' תנן עד סוף האשמורה הראשונה: **עני וכהן.** עני כל לילותיו וכהן טמא לאכול בתרומה: **חד שעורא הוא.** צאת הכוכבים: **בערבי שבתות.** ממהרין לסעודה שהכל מוכן: **שאין ראיה לדבר.** שהיום כלה בצאת הכוכבים וזכר לדבר איכא: **דמחשכי.** ועושין מלאכה בלילה משקיעת החמה עד צאת הכוכבים: **ומקדמי.** ומשכימין קודם היום דלאו יום לא הוי עד הנץ החמה והם מקדימין מעלות השחר דהוי כמו מהלך ה' מילין (פסחים דף צג:): **ת"ש והיו לנו הלילה משמר.** מדקאמר והיום מלאכה אלמא האי דעבד מעלות השחר עד צאת הכוכבים יממא הוא. וזכר לדבר איכא דכל עת מלאכה קורא הכתוב יום: **קס"ד.** רוב בני אדם [א] היינו עניים כלומר בני אדם בערבי שבתות ועניים בימות החול חד שעורא הוא: **משעה שקדש היום בערבי שבתות.** היינו בין השמשות ספק יום ספק לילה וכיון דספק הוא קדש היום מספק: **משעה שהכהנים טובלים.** היינו קודם בין השמשות כדי שיהא להם קודם בין השמשות הערב שמש והכי אמרינן בבמה מדליקין (שבת לה.) דזמן הטבילה קודם בין השמשות מעט: **והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים.** רבי יהודה לטעמיה דאמר בבמה מדליקין[ו] בין השמשות כדי מהלך חצי מיל קודם צאת הכוכבים קרוי בין השמשות והוי ספק הלכך טבילה דמקמי הכי מבעוד יום הוא ולאו זמן שכיבה הוא ולקמן מפרש מאי אהדר ליה רבי מאיר: **נכנסין להסב.** איכא דאמרי בימות החול ואיכא דאמרי בשבתות מכל מקום מאוחר הוא [ז](לכולם): **והי מינייהו מאוחר.** [ח](לכולם) דעני או דכהן: ה"ג **אי ס"ד דעני קודם ר' חנינא היינו ר' אליעזר:** בין השמשות דר' יהודה [ב] מהלך חצי מיל לפני צאת הכוכבים ודרבי יוסי כהרף עין לפני צאת הכוכבים ורבי מאיר כרבי יוסי ס"ל וכי טביל מקמי הכי סמוך לחשכה הוא וזמן שכיבה קרינן ביה:

קשיא

דילמא ביאת אורו הוא. פי' רש"י עד שיזרח אורו של יום השמיני ומאי וטהר טהר גברא שיטהר האיש בהבאת קרבנותיו. ותימא לפירושו לפרוך מההיא דהערל (דף עד:) דהעריב שמשו אוכל בתרומה וכו' מנלן דביאת שמשו הוא. ועוד היכי מצי למימר דמיירי בזריחה דאי בזריחה הוה הוה מצי למכתב בקרא וזרח השמש וטהר כמו ממזרח השמש (במדבר לג) או לשון יציאה כמו השמש יצא על הארץ (בראשית יט) (ג) ונקט בקרא ובא השמש אלמא דהיינו שקיעת החמה. ועוד דבסמוך קא מבעיא ליה האי ובא השמש אי ביאת אורו הוא ופשיט מברייתא זכר לדבר וכו' תפשוט ממתניתין (דנגעים פי"ד) העריב שמשו אוכל בתרומה אלמא דהיינו ביאת שמש. וי"ל דה"פ ממאי דהאי ובא השמש וטהר ביאת שמש הוא ממש ומאי וטהר טהר יומא דהיינו צאת הכוכבים דילמא ביאת אורו הוא דהיינו תחלתה של שקיעת החמה והוא תחלת הכנסתה ברקיע ועדיין יש שהות ביום [ו]חמש מילין עד צאת הכוכבים ומאי וטהר טהר גברא והשתא למתניתין דהערל לא קשה מידי דמצי למימר (ד) העריב שמשו דהתם היינו ביאת אורו ואף מהתם לא תפשוט דהיינו צאת הכוכבים. משום הכי איצטריך לאתויי הכא הברייתא דצאת הכוכבים:

אם כן לימא קרא ויטהר. אף על גב דבכמה מקומות כתיב וטהר. התם ליכא למיטעי אבל הכא דאיכא למיטעי הוה ליה למכתב ויטהר: **משעה** שהעני נכנס לאכול פתו במלח. תימא [א]עני גופיה °מתי יתפלל דהא אמרת זמן אכילתו היינו זמן ק"ש וכיון שבא זמן ק"ש אסור להתחיל בסעודה עד שיתפלל כרישא כדתניא לקמן (דף ד:) וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ויש לומר דזמן תפלה הוי קודם לזמן סעודה דלאו דוקא משעני נכנס לאכול אלא פורתא מעיקרא קאמר שעד שיכינו לו סעודתו יקרא ויתפלל: **אע"פ** שאין ראיה לדבר. ראיה גמורה אינה דהא לא איירי התם לענין ק"ש[ה]: **ואי** ס"ד דעני קדים רבי חנינא היינו ר' אליעזר. ולא מצי למימר דעני קדים לקדוש היום או קדוש היום קדים לשעורא דעני. דלא מסתברא לחלק כל כך בשעורי זמן שכיבה [ב]דכל זמנים הללו אית ביה: **אמר** ליה ר' יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים. תימא תיקשי ליה לנפשיה שהרי פלג המנחה מבעוד יום היא והוא אומר (לקמן דף כו.) מיד כשיעבור פלג המנחה הוי זמן תפלת ערבית. ויש לומר דלדידיה לא קשיא דלא דריש בשכבך ובקומך אבל לרבנן דדרשי קשיא דלאו זמן שכיבה:

קשיא

תורה אור השלם

1. וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים בַּמְּלָאכָה וְחֶצְיָם מַחֲזִיקִים בָּרְמָחִים מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים: נחמיה ד טו
2. גַּם בָּעֵת הַהִיא אָמַרְתִּי לָעָם אִישׁ וְנַעֲרוֹ יָלִינוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלָ͏ִם וְהָיוּ לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר וְהַיּוֹם מְלָאכָה: נחמיה ד טו

◆

מוסף רש"י

במערבא. בארץ ישראל (ב"מ ז.). **דמחשכי.** מאחרין (מגילה כ:). **ומקדמי.** מקדימין (שם). **ת"ש והיו לנו הלילה משמר.** ש"מ כל זמן שעוסקים במלאכה קרי יום, ולא קדמותא ומחשכתא (שם). **כהרף עין.** כשיעור קריצת עין כרפיון ולא כמחקה (שבת לד:). **זה נכנס וזה יוצא.** הלילה נכנס והיום יוצא, יציאה זו עם כניסה זו, כשהם מתפרשים קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא (שם).

◆

רבינו חננאל

ורמינהו מאימתי וכו' משהעני נכנס לאכול וכו' עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. הכי גרסינן: עד שעה שעומד לישן.

◆

רב נסים גאון

הכנענים כדכתב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש ומפרש (יבמות ס"ו) מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש ומנין לאשתו שקנתה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין כספו קנינו שקנה קנין אוכל ורשאי הכהן למוכרה לתרומה לכהן אחר לפי שהוא כספו ואסור לאכלו בלא רחיצת ידים ואינה מותרת לטבול יום אלא עד צאת הכוכבים ואם נפל חלק אחד של תרומה לתוך צ"ט חלקים של חולין נאסר הכל לישראל ונעשה הכל כתרומ' שאין לישראל היתר לאכלה ואינה מותרת אלא לכהן בלבד אבל אם נפל אחד של תרומה לתוך ק' של חולין מפריש ממנו חלק אחד ונותנו לכהן והשאר מותר לישראל הרי אלו בתרומה מה שאין כן במעשר כדתנן (בכורים פרק ב משנה א) התרומה והבכורין נכסי כהן הן וחייבין עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים ועולין בא' ומאה וטעונין רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומה ובבכורים מה שאין כן במעשר. והחומרי' שישנן בקודש שהוא קרוי קרבן מפני שמקטיר ממנו אמוריו וחלביו על גבי המזבח ואם תהיה מחשבת כהן המקריבו באחת מהעבודו' הארבע שהן שחיטה וקבלה והולכה וזריקה אם מחשב בשחיטה לזרוק דמה או להקטיר אמוריה למחרת אותו היום או אם יחשב באחת הארבע העבודות לוכל הימנה כזית בשר חוץ לזמנו נעשה אותו הזבח פיגול ונפסל במחשבה שחשב בשעת עבודה כדכתיב (ויקרא ז) לא יחשב לו פגול ודרשינן (זבחים דף כ"ט) במחשבה נפסל וכן מה שישתייר ממנו עד שיעבור העת והזמן הקצוב לו כבר נעשה נותר כדכתיב (ויקרא י"ט) ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר וגו' הפגול והנותר אם אוכל אדם מהן כזית במזיד חייב כרת ובשוגג חייב חטאת כדתנן (כריתות דף ב.) ל"ו כריתות בתורה ומהן האוכל חלב ודם ונותר ופגול על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתם חטאת וכן נמי האדם הטמא אם יאכל כזית מבשר הקדשים במזיד חייב כרת כדכתי' (ויקרא ז) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמי' [וגו' וטומאתו עליו ונכרתה] ואם בשוגג אכל חייב קרבן עולה ויורד היינו שאמר בו הכתוב (שם ה) ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו וכל קרבן שחלק בו הכתוב בין עשיר לעני נקרא עולה ויורד והחטאת המתחייב בה על החלב ועל הדם והפגול והנותר וכלל המניין במשנתנו היא חטאת קבועה בין דל בין עשיר שוין בה ואיתיה לפירושיה דקרבן עולה ויורד המתחייב בו טמא שאכל את הקודש בפרשת (ויקרא ה) ונפש כי תחטא ושמעה בפסוק שני ונפש אשר תגע בכל דבר טמא לפי שהשלים הענין בפסוק השלישי וכתיב ונעלם ממנו והוא ידע ואשם וכשאנו מעיינין באלו הפסוקים אין אנו רואין בהן זולתי זכרון הטומאה לא יותר וכבר ידענו כי כל אדם מישראל אם הוא נוגע בדבר טמא אינו חייב אלא ליטהר בלבד ואין עליו חטא בזה הדבר ולא

מסורת הש"ס

א) תוספתא ברכות רפ"ק, ב) מגילה כ:, ג) שבת לד: [נדה נג.], ד) [שבת לד: ע"ש היטב ועיין רש"י נדה נג. ד"ה כס"ש *], ה) רפ"ל מ"ז, ו) רפ"ל מ"ו, ז) כלאי' פסחים נג:, ח) [ועי' תוס' מגילה כ: ד"ה והיום].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' והדר פשטו ליה מברייתא: (ב) רש"י ד"ה מברייתא וכו' שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת: (ג) תוס' ד"ה דילמא וכו' על הארץ מדנקט בקרא ובא השמש וכו' מברייתא סימן לדבר: (ד) בא"ד העריב שמשו דהתם (היינו ביאת אורו) תיבות אלו מוקפים בחצאי לבנה ונמצא כלדו ס"ל היינו לאו דוקא שקיעת החמה:

◆

גליון הש"ס

גמ' טהר יומא. עמ"ש תוס' רפ"ב דפסחים ד"ה ועבר: בהגהות מהרי"ב אחר תיבת ביה"ש. אבל קשה לי הא בשבת שם איתא דלר"י שיעור בה"ש ב' חלקי או ג' רבעי מיל ול"ע: תוס' ד"ה משעה כו'. מתי יתפלל כו'. ועי' בשו"ת פר"ע יוסף סמוכה. בספר תודות יעקב בשם גליון תוס' ככ"י:

◆

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה קס"ד. היינו עניים. נ"ל אינם: [ב] שם ד"ה בין השמשות. מהלך חצי מיל. נ"ל יותר מחצי מיל. לרבה תרי תלתי מיל ולר"י ג' רבעי מיל (שבת ל"ד):

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"י"ש כתב, והעני מתי יקרא ק"ש וכי בעניית נכרים איכא שיעורא למילתיה (עיין בגהש"ס).
ב. בתוס' ר"י"ש כתב, דלא מסתבר ליה לחלק כ"כ בשעורי זמן שכיבה בקודם צאת הכוכבים.

◆

רב נסים גאון (המשך)

אשמה אלא אם כן עשה דבר שגורם לו אשמה ופשע שמתחייב עליו להתכפר בקרבן ולא מצינו בפשוטן של כתובים הללו כלום מזה הדבר אבל העתיקו לנו רבותינו ז"ל פירושן של דברים הללו ובירורן והגידו לנו אי זו פשע הוא שחייב אותו הקרבן ההוא ומאי היא אכילת בשר הקודש או ביאת המקדש כדתניא (שבועות דף ז) ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו הזהיר וענש על הטומאה וחייב קרבן על הטומאה מה כשהזהיר וענש על הטומאה על טומאת מקדש וקדשיו אף כשחייב קרבן על הטומאה על טומאת מקדש וקדשיו ומי שנגע בדבר מכל הטמאות הנזכרות בכתובין ואכל כזית מבשר הקודש בשוגג או נכנס למקדש בשוגג נתחייב קרבן עולה ויורד כדקתני בסיפיה דההיא מתני' שהזכרנוה (כריתות דף ב:) חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו שהוא בעולה ויורד והוא שהיתה לו ידיעה בתחלה כי אותו הבשר קודש הוא וגם היתה לו ידיעה בטומאה שנטמא בה ובשעה שאכלו שגג באחת מהן או בשתיהן ואח"כ נודע לו אותו הדבר שכבר שגג בו כדתנן (שבועות דף ב:) כל שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים הרי אלו בעולה ויורד ומי ששחט דבר אחד מקדשי המזבח חוץ לעזרה או הקטיר מהם כלום בחוץ חייב כרת כדכתיב (ויקרא י"ז) איש איש מבית ישראל אשר ישחט [וגו'] ואל פתח אהל מועד לא הביאו ומי שנהנה מהן שוה פרוטה בשוגג נתחייב באשם מעילות כדכתיב (שם ה) נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה וגו' והאותן נמי אין מותר לו לוכל מהם כלום דגמר ליה מקל וחומר ממעשר בספי' א) אלו המדות עדיפין הקדשים מן התרומה וגרסי' רבנן דאית להו מדות אחרות שהן עדיפין בהן מן התרומה אין אנו מאריכין להזכירם לפי שהן נכללות בזו המשנה דמסכ' חגיגה (דף כ:) דתנן חומר בקודש מבתרומה וכו' ולמדנו מגמרא דרבנן כללי התרומה יש לה יתרון על המעשר ומעלתה למעלה ממעלתו שהכתוב חייב עליה מיתה כדכתיב (ויקרא כ"ב) ומתו בו כי יחללוהו והמעשר לא חייב עליו יותר מהמלקות על האוכל מעשר טמא כמו ששנו (יבמות דף ע"ג) אוכלו בטומאת עצמו לוקה מה שאין כן

א) אולי צ"ל בספ"ט מטבול יום וכתוב קא ע"ש.